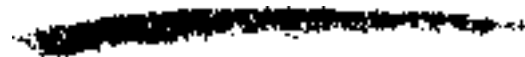

FAIR TRADE CENTER

rapport nr. 4

I samarbete med Studieförbundet.

snittblommor.

Med studiehundledning
och aktivitetstips.

innehåll.

3	Inledning
4	Blomsterhandeln
5	Svenska blomsterbranschen
6	Blomsterodlingen
8	Colombia, Peru och Kenya
10	Alternativ
11	Märkning
13	Sammanfattning
14	Studiehandledning
16	Lästips
17	Adresser

Fair Trade Center, mars 1998

text: Kristina Bjurling

foto: Marika Jonsson, Karin

Åkerlund

Rapporten är producerad med stöd
från Sida och Studieförbundet .

snittblommor.

Exporten av snittblommor från utvecklingsländer ökar. Samtidigt rapporteras det om sociala missförhållanden för de anställda och betydande miljöförstöring kring odlingarna. Denna rapport innehåller information från fackföreningar och organisationer kring dessa frågor. Sedan 1991 finns en internationell blomsterkampanj som arbetar för bättre villkor för blomsterarbetare i utvecklingsländerna. Fair Trade Center samarbetar med den internationella kampanjen.

Med denna information vill vi förmå konsumenterna att ställa större krav på goda arbetsvillkor och miljövänlig produktion av blommor. Därmed vill vi förmå även den svenska blomsterbranschen att ta större ansvar för sin påverkan på människor och miljö långt härifrån.

I slutet av rapporten finns en studiehandledning, adresser, lästips och påverkanstips om man vill arbeta vidare. Här kan du även finna vilka specifika krav du kan ställa på blomsterbranschen!

Kristina Bjurling, Fair Trade Center

Stockholm 1998-23-03

Det största enskilda exportlandet av snittblommor är Holland. En av fem snittblommor kommer från Holland och så många som tre av fem blommor har

blomsterhandeln.

Allt fler utvecklingsländer satsar på snittblomsodling och vår import därifrån ökar. För 20 år sedan hade utvecklingsländer nästan ingen del av blomsterhandeln, nu står de för mer än 25 procent av den internationella blomsterhandeln. Stora exportörer är bl a Colombia, Ecuador, Tanzania, Kenya, Zimbabwe och Uganda.

passerat Holland. EU är den största importören av snittblommor. 1995 importerades drygt 20 procent av snittblommorna från utvecklingsländer. I Europa är man oroad av den nya konkurrensen från låglöneländer ("A general introduction to International floriculture", FNV, 1995).

Kvalitetsbedömningen för att exportera till den europeiska marknaden är väldigt krävande. För att kunna konkurrera på världsmarknaden måste producenterna följa kvaliteten på Hollands blomauktioner.

Hur går handeln till?

Snittblommor för export säljs antingen direkt till grossister eller för auktion. De flesta auktioner hålls i Holland. Exportörerna skickar handelsmän med sina varor till grossister eller till auktioner. Blomsterdetaljister och importörerna skickar sina inköpare till auktionerna och grossisterna. En del grossister, specialiserade på export, säljer direkt till butiker och detaljister. Flera multinationella företag har skapat egna grossistföretag för att på så vis få större kontroll över försäljningskedjan.

Varje mellanhand kostar. Enligt FNV-rapporten räknar man med att handel som sker genom auktioner i Holland ökar priset med 21-28 procent. Världsmarknadspriset är mycket flexibelt och bestäms på auktionerna i Holland från dag till dag. Priset sätts mellan exportörerna /exportorganisationerna och importörerna /grossisterna.

Enligt Blomsterkampanjens (Flower Campaign, FIAN) rapport 1996, "Den Colombianska blomsterindustrin", stannar endast omkring en tiondel av försäljningspriset i ursprungslandet.

Bistånd

Industriländerna uppmuntrar ökad snittblomsproduktion i utvecklingsländer genom bistånd och investeringar. Snittblommor är en av de produkter som Världsbanken uppmuntrar u-länder att diversifiera sin ekonomi med. Utländska företag lockas av klimatet, billig arbetskraft och liberala regler för kemikalieanvändning.

Transporter

Transporterna är billiga jämfört med investeringarna i odlingen. Transporten sker med kylbil från odlingen till flygplatsen, vidare med flyg till Europa, oftast Amsterdam eller Frankfurt och sedan med lastbil till Sverige. Allt detta får inte ta mer än ett par, tre dagar, eftersom blommor är en färskvara.

1995 importerade EU blommor till ett värde av 17.4 miljarder kr, vilket motsvarar 457 ton snittblommor.

Drygt 20 procent av importen kom från utvecklingsländer.

Svensk blomsterhandel.

Av de blommor vi köper i Sverige är omkring 80 till 90 procent importerade. Den svenska blomstermarknaden omsätter omkring 6 miljarder kr om året. Då räknas även krukväxter in. Enligt Interflora köper vi svenskar i genomsnitt blommor och krukväxter för ca 750 kr per person och år.

Den svenska blomsterhandeln består, förutom av speciella blombutiker, av dagligvarukedjorna och varuhus som säljer blommor. Fackhandeln har ungefär 60 procent av handeln enligt Interflora. Dagligvaruhandeln har ca 25 procent och övriga 15 procent.

Interflora

Av blomsterfackhandeln har Interflora en dominerande roll med omkring 60 procent av marknaden. Det finns ca 2 500 blomsterbutiker. Interflorakedjan har ca 350 av dem och störst omsättning med 2,5 miljoner kr årligen per butik.

Under 1996-97 har Interflora genomfört ett miljöprogram som går ut på att butikerna börjar källsortera och att de ska vara resurssnåla. Interflora AB har också drivit ett miljöprojekt som bland annat innebär att man under våren 1998 ska börja miljö-deklarera sina blommor.

Det är Interfloras dotterbolag Interflora Blommor som sköter inköpen. I Interfloras butiker är ungefär hälften av blommorna köpta via Interflora Blommor, hälften via andra grossister. Omkring 80-90 procent av blommorna är importerade, mer under vinterhalvåret. Under vintern importerar Interflora omkring 30 procent av rosorna och nejlikorna från Latinamerika, uppger Ewa Kohlström på Interflora. Omkring 5 procent kommer från Afrika.

De blommor som är svenskodlade är oftast tulpaner och till viss del rosor och krysantemum. Interflora blommor reser till auktioner i Holland och ibland även till Latinamerika för att göra upp affärsförbindelser. Det är inte så vanligt att man besöker odlingen, men det förekommer, speciellt i början av en leverantörsrelation.

Vad det gäller inköpskrav på leverantörerna kring miljö och arbetsvillkor hänvisar Interflora blommor till det holländska miljösystemet MPS (se nedan), samt till Colombias program Florverde (se nedan).

Övriga grossister

Blomstergrossisternas riksförbund organiserar 85 procent av alla blomstergrossister i Sverige. Av drygt 60 företag är det 22 som importerar snittblommor. Enligt förbundsordförande Rolf Persson följer man diskussionen om sociala krav och miljöfrågor nära, men har inte tagit några speciella steg ännu. Han menar att Tyskland kommit längst på detta område, och att importörerna här köper samma blommor. Därmed skulle de svenska grossisterna i praktiken uppfylla samma krav.

Fair Trade Center skickade ett formulär med frågor om etiska krav och miljökrav vid inköpen till importörerna. Ingen av de importörer som svarade ställer några etiska eller sociala krav vid inköpen. Några hänvisar till diskussioner som pågår i Holland, Kenya och Colombia. Men detta gäller i första hand miljökrav.

På frågan om kontroll och uppföljning är det heller ingen som har det idag, förutom via MPS i Holland (se nedan). Några grossister uppger att det är oerhört svårkontrollerat då man köper via hundratals länder från tusentals odlare.

Detaljisterna

Enskilda blomsterhandlare, både inom Interflorakedjan och de som är fristående, kan ställa krav i sina inköp från grossisterna. Idag ställs krav på pris och kvalitet, men miljö och sociala krav bör kunna bli en lika naturlig del av inköpen.

För att detaljisterna ska ställa krav krävs det konsumenttryck. Se längst bak vad du kan göra som enskild konsument.

blomsterodlingen.

Blomsterodling är kapitalintensiv varför de flesta odlingar ägs av utländska ägare och sköts av grossister eller tobaksodlare. Odlingen sker till allra största del på plantager och stora drivhus. Vissa länder (t ex Kenya och Zimbabwe) har en struktur av småbönder och mindre kooperativ. Enligt blomsterkampanjen är det generellt sett fler kvinnor som arbetar i odlingen än män.

Nedanstående exempel är till största del hämtade från Colombia och Peru, men många av problemen är generella för blomsterodling i utvecklingsländer i både Latinamerika och Afrika.

Hälsa och säkerhet

Arbetarna kommer ofta i kontakt med kemiska bekämpningsmedel. Många av medlen är förbjudna enligt Världshälsoorganisationen, WHO. Många företag har vidtagit en del skyddsåtgärder, men fortfarande är det inte tillräckligt, enligt den colombianska organisationen Cactus. De besvär som uppges av de anställda är bland annat huvudvärk, illamående, allergier, svamp, ögonirritationer, ryggont, förkylningar och andningssvårigheter.

“Varje dag svimmar kvinnor inne bland sängarna (sängar kallas de avgränsade områden där blommorna drivs upp, författ. anm.). De kräks av brist på mat, vätska eller gifter. Missfall är något som sker regelbundet, säger Amelia”⁸.

I Colombias odlingar vågar kvinnorna inte berätta att de är gravida på grund av att de är rädda att sägas upp. Istället är risken stor för missfall då de utsätts för en svår arbetsmiljö. Det är även vanligt med missbildningar hos barnen till kvinnorna i blomodlingarna. Det är dåligt med tillgången till rent vatten vid bostadsområdena. Allt vatten går till bevattningsanläggningarna.

Skyddskläder används endast sporadiskt. Mellan april och december 1991 skedde 64 fall av förgiftningar i Perus blomsterområde, enligt RAAAs rapport (RAAA är en Peruanisk miljöorganisation som bland annat studerat effekterna av snittblomsodlingen i Peru 1992). Tio procent av 144 tillfrågade arbetare säger sig någon gång ha lidit av

förgiftning. Ca 70 procent säger sig veta att bekämpningsmedlen är farliga, men inställningen är att det inte finns några alternativ. Enligt RAAAs rapport är företagens information till de anställda mycket bristande.

Arbetet på plantagerna sker för hand. Kvinnorna måste krypa i olika höjder beroende på hur höga blommorna är. I Peru har företagen egna sjukstugor vilket gör att det inte finns någon oberoende statistik över olyckor och sjukdomar vid plantagen. Anställda med hög sjukfrånvaro avskedas, enligt rapporten. Liknande problem finns enligt Emilia Cruz Rangel (från föredrag på seminariet 7-8 februari 1998) i Colombia. Där har regeringen inte slutfört en oberoende rapport om följderna av bekämpningsmedlen på arbetarna och lokalbefolkningen, trots att detta påbörjats för 10 år sedan.

Löner och arbetsvillkor

Genomsnittslönerna vid blomsterplantagerna ligger ofta under minimilönen. Enligt RAAA täcker lönen endast 32 procent av matkostnaden. 73,7 procent av blomsterarbetarna är tillfälligt anställda och endast 19,3 procent är fast anställda. Det vanliga är att anställas för tre månader i taget. Då slipper företagen betala sociala avgifter.

Över hälften av arbetarna är kvinnor. De arbetar med avknoppning, etikettering och skörd. Man klagar inte på arbetsvillkoren då man är rädd för att mista jobbet.

I Colombia har korttidsanställningarna ökat de senaste åren. Lagar finns om lönenivåer, säkerhet och så vidare. Men lagarna följs inte. Sedan 1990 när reformer i arbetsrätten gjordes i Colombia har läget, enligt blomsterkampanjen, förvärrats för arbetarna.

Arbetstiden på de flesta företagen är från sex på morgonen till mellan tre och halv fem på eftermiddagen. De har vanligtvis en rast på en halvtimme. Inför högtider som Mors dag eller Alla Hjärtans dag uppgår arbetstiden till 12 - 14 timmar, inklusive helgdagar (Cactus/CUT, Colombia, 1997).

För 48 timmars arbetsvecka får blomsterarbetarna ca 1000 kr per månad i Colombia. Ett enkelt rum i de fattiga kvarteren i Bogotá kostar uppemot 500 kr per månad. Enligt Blomsterkampanjen krävs 2 ½ minimilöner för att täcka basbehoven. Fackföreningarna i Colombia är ofta influerade av arbetsgivarna och de oberoende facken är dåligt organiserade och motarbetas kraftigt. Företagen kan även göra godtyckliga avdrag från lönen som bestraffning för att de anställda inte hinner med arbetsuppgifterna eller dylikt (Cactus/CUT, Colombia, 1997).

I Colombia försöker de anställda organisera sig. Men facken motarbetas aktivt från arbetsgivare och jordägare. Bara de sista åren beräknar den Colombianska landsorganisationen CUT att omkring 1 800 fackföreningsledare har mördats i Colombia. FENSUAGRO, lantarbetarfacket i Colombia, registrerade mellan 1988 och 1994 ca 500 mördade medlemmar. Med detta hot är det inte svårt att föreställa sig att det är svårt att förmå arbetarna att organisera sig.

Miljö

“Idag utfodras korna med avfallet från nejlilikorna. När det gäller mjölkorna är det inte bra, eftersom mjölken får bismak, men när det gäller köttmjölken märks ingen

“Förgiftning genom bekämpningsmedel: det är det pris som många arbetare i världens näst största blomsterindustri får betala“.

Ur Den Colombianska blomsterindustrin, Blomsterkampanjen, 1996.

För 48 timmars arbetsvecka får blomsterarbetarna ca 1000 kr per månad i Colombia. Ett enkelt rum i de fattiga kvarteren i Bogotá kostar uppemot 500 kr.

skillnad. Men det man sprutar med tas upp av plantorna. Ja, och likadant är det väl med fungiciderna, bladen suger upp vätskan och lagrar den i cellerna. Man vet inte hur det går till...men det kan till och med hända att mjölken är färgad.“

Invånare i blomsterområdet i Funza, Colombia. (“Den Colombianska blomsterindustrin“, Blomsterkampanjen, juli, 1996.)

I Sverige importeras stora mängder krysantemum och nejlikor. Blommorna har besprutats med gifter under odlingen. Den ekologiska balansen sätts ur spel när man anlägger intensiva monokulturer av snittblommor. Blomplantagerna kräver konstgödsel, kemiska bekämpningsmedel och konstbevattning för att klara sig.

· I Peru användes (enligt en rapport från miljöorganisationen RAAA, 1992) 41 ton bekämpningsmedel, 888 ton gödning och 147 ton desinfektionsmedel för en 120 hektars skörd nejlikor.

· I Colombia används (enligt internationalen för lantarbetare, IUF/IUL, 1997) 128 olika kemikalier på plantagen (varav 66 är insekticider och 41 fungicider), ca 200 kg bekämpningsmedel per hektar. (Enligt tyska jordbruksministeriet används 40 kilo per hektar på rosenodlingar i Tyskland, i Holland används 96 kilo bekämpningsmedel per hektar.)

Ämnena är ofta farliga och förbjudna i i-länder. Till exempel används ämnet Captan mot svampangrepp. Captan är förbjudet i Tyskland sedan 1986 på grund av dess cancerframkallande egenskaper. Captan säljs bland annat av det Brittiska kemiföretaget ICI.

Förutom de anställdas arbetsmiljö, drabbas även lokalbefolkningen i blomsterområdena genom ökade föroreningar och överutnyttjande av vatten. I området kring Bogotá har grundvattennivån sjunkit från 20 meter till 80 meter under markytan. Det är småbönderna som drabbas hårdast, blomsterodlarna borrar allt djupare. Enligt Blomsterkampanjens studier från 1996 står blomsterodlarna för 77 procent av den totala vattenförbrukningen i området.

I Frankrike, Spanien och Italien sker mer än 60 procent av blomsterodlingen i växthus. Odling i utvecklingsländerna har den fördelen att den inte kräver en energikrävande drivhusproduktion med konstljus och uppvärmning. Hur detta uppvägs av de långa transportererna är oklart. Men med tanke på liknande uträkningar som gjorts för grönsaker, skulle det dock antagligen vara mer energikrävande att driva blomsterodling i Nord under vinterhalvåret, än att transportera blommorna långväga. Det kan dock tyckas rimligt att dra ner på konsumtionen av snittblommor på vinterhalvåret, på liknande sätt som man kan välja frukter och grönsaker efter säsong.

Colombia

I Colombia finns omkring 400 företag som arbetar med blomsterhanteringen och blomsterodlingar upptar 4 200 hektar mark. Idag är snittblommor Colombias andra viktigaste exportvara efter kaffe. Snittblommor har gått om bananer som exportvara. Colombia är största exportlandet i världen på snittblommor efter Holland.

På högslätten runt Colombias huvudstad är ungefär en halv miljon människor direkt beroende av inkomsterna från blomodlingarna. Av ca 140 000 anställda är omkring 70 procent kvinnor. Det är mest rosor och nejlikor som säljs från Colombia. Tre fjärdedelar av exporten går till Nordamerika och 20 procent till Europa. Mellan 1990 och 1994 fördubblades importen till EU, efter att EU avskaffade sina tullar för blommor från Colombia.

Blomsterodlingarna grundades i mitten av 60-talet. Ett antal gynnsamma villkor gjorde platsen populär snabbt; närheten till flyg till USA, billig arbetskraft, många soltimmar och bördig jord.

Blomsterodlingarna har skapat många arbetstillfällen, speciellt för kvinnor. Men arbetstillfällena innebär arbete under svåra villkor. Man vill dock inte få bort odlingarna, utan istället förbättra villkoren och göra handeln mer ekologiskt hållbar.

Peru - snittblomsodling på bekostnad av livsmedelsproduktion

I Peru har snittblomsodlingen ökat drastiskt de senaste åren. Plantageägare får skattelättnader från både centrala och regionala myndigheter. Detta har, enligt den peruanska miljöorganisationen RAAA, bland annat lett till att livsmedelsproduktion har trängts undan. Företagare, jordägare och politiker är ofta samma personer och har därmed makt att genomföra åtgärder som innebär fördelar för dem själva.

Ett område i Peru, Callejon de Huylas, har sedan 1982 satsat stort på blomodlingar. Tidigare var det vanligare med självförsörjning, men nu blir allt fler lönearbetare på plantagen. Lönearbetet har delvis lett till ekonomisk utveckling de senaste tio åren, men också kulturell och ekologisk obalans, menar den peruanska miljöorganisationen RAAA.

Blomsterexporten ger varje år en inkomst på 120 miljoner kr till Peru, men inkomsterna kommer mest stadsinvånarna eller utländska ägare till godo, menar RAAA. Det är stor vinst på blommor, 100 hektar blomodling ger lika mycket avkastning som 2000 hektar bomull eller socker.

Kenya - koncentrerat ägande

Kenya är det land i Afrika som exporterar mest snittblommor. Blomsterodlingen står för 50 procent av Kenyas trädgårdsodling för export. De senaste åren har exporten från Kenya ökat starkt. Produktionen sker hos 22 stora och medelstora företag. Hälften av blomföretagen ägs av utländska ägare, mestadels holländska, schweiziska och tyska. Mer än 40 procent av den totala produktionen tillverkas av två procent av företagen.

I Kenya finns även ett av världens största blomsterplantager (300 ha) som ägs av Unilever. De anställer mellan 4000 och 5000 personer. Unilevers plantage är det enda i Kenya som har tecknat kollektivavtal. Den totala arbetsstyrkan på plantaget uppgår dock till mellan 30 och 40 000 anställda. Allt fler är kontraktsanställda utan rättigheter. Lönerna följer oftast miniminivån som motsvarar ca 8 kr per dag.

De holländska producenterna börjar marknadsföra miljövänliga blommor och

alternativ.

Enligt Blomsterkampanjen finns det en relativt ny insikt hos blomsterproducenterna att man måste förbättra sin miljöpåverkan och även den sociala situationen för de anställda, eftersom man riskerar att få så dåligt rykte att det går ut över försäljningen.

konsumenterna börjar protestera mot stora miljö- och sociala kostnader. Detta sätter press på producenterna i utvecklingsländerna.

Blomkampanj

I Tyskland finns sedan 1991 en kampanj som syftar till att förbättra villkoren för blomsterarbetare. Bakom kampanjen står den evangelistiska hjälporganisationen *Brot für die Welt*, den internationella människorättsorganisationen *FIAN (Food first Action Network)*, pesticidaktionsnätverket *PAN*, kvinnonätverket *Terre des Femmes* och barnstödsorganisationen *Terre des hommes*.

Kampanjen driver bland annat på för en märkning (se nedan) av snittblommor som garanterat har odlats under människovärdiga förhållanden. Dessa kriterier är förankrade hos blomsterkampanjens kontaktorganisationer i utvecklingsländer. Då märkningen dragit ut på tiden, har kampanjen i mars 1998 antagit en etisk uppförandekod, som bygger på samma kriterier. Kodens bygger på Christian Aids modell-kod. Christian Aid är en av Storbritanniens största biståndsorganisationer. Kodens är även förankrad bland Christian Aids kontaktorganisationer i utvecklingsländer.

I uppförandekoden ställs följande krav:

Organisationsfrihet och rätt att teckna kollektiva avtal

Icke diskriminering

Levnadslön (en lön som täcker basbehoven)

Maximal arbetstid

En hälsosam och säker arbetsmiljö

Anställningstrygghet

Sociala försäkringar

Miljöpåverkan (bl a följa FAOs kod om bekämpningsmedel)

Ej barnarbete

Ej slav- eller tvångsarbete

Uppföljning ska ske med oberoende kontroll

Andra krav som kampanjen har fört fram är att producenterna avstår från de giftigaste bekämpningsmedlen (WHO 1) och att man inför vistelseförbud mellan 12 till 48 timmar, beroende på giftighet, efter spridning av bekämpningsmedel.

Kampanjen har nått några framgångar, som att kemiföretagen Ciba Geigy och AgrEvo frivilligt drog tillbaka några av de giftigaste medlen.

The Flowercampaign c/o FIAN, Overwegstr 31, 44625 Herne, Tyskland
tel: + 02323 - 49 00 99, fax: + 02323 - 49 00 18, e-post: fian@herne.netsurf.de

(Kampanjens uppförandekoden kan fås genom Fair Trade Center!)

Initiativ i Colombia

1994 gick åtta företag samman i Colombia. De kallar sig Ecoflor och eftersträvar en miljövänligare och mer socialt hänsynsfull produktion. Nu är 22 företag anslutna, med tillsammans omkring 20 000 anställda. Enligt Emilia Cruz Rangel, som länge arbetat med blomsterarbetarna i Colombia, fackligt och i frivilligorganisationer, så har Ecoflor visat en öppenhet även för oberoende insyn i deras program. Hon menar att Ecoflor är en bra början, men att det krävs oberoende kontroll.

De Colombianska blomsterodlarnas branschförening, AscoFlor, har även de startat ett program, som de kallar "gröna blomman" (Florverde). Emilia Cruz är mer skeptisk till detta program. Enligt henne är alla blomsterodlare i föreningen anslutna till programmet, men många av dem har inte förändrat någonting i praktiken. Arbetsvillkor och miljöförhållanden är fortfarande likadana. Florverde har inte heller velat föra någon dialog eller tillåta någon insyn från fack eller organisationer. Så länge de inte gör det, menar Emilia Cruz, ska man inte lita på deras program.

Interflora blomkor köper sina blomkor genom fem blomsterodlare som är anslutna till Florverde. De besökte dock flera Florverde-anslutna odlare innan de slöt några kontrakt, och de menar att flera inte levde upp till kraven i programmet. De litar dock på att de fem odlarna som de besökt gör det. På frågan om oberoende kontroll, svarar Interflora att de just nu tycker egen kontroll räcker.

Den tyska importörorganisationen BGI ville ställa krav på oberoende kontroll av arbetsvillkor och miljövillkor för producenterna i Colombia för att de skulle få exportera - detta gick aldrig att genomföra p g a att exportörerna och myndigheterna i Colombia inte gick med på förslaget.

Märkning

Flera märkningar av blomkor existerar. Förutom miljömärkningar, har några initiativ tagits för att sätta standarder även för arbetsvillkor. Några är gjorda från privata företagsammanslutningar, som tyska importorganisationen BGI. Dessa initiativ kritiserar ofta hårt av frivilligorganisationer och fackföreningar, eftersom de grundläggande rättigheterna inte finns med.

Miljömärkning

I Holland finns både ett nationellt märkningssystem och ett privat som i slutet av 1997 gått samman under en gemensam symbol (det s k MPS- programmet). Denna märkning används till största del av holländska odlare, men försök görs även att kontrollera och märka bland annat blomsterodlingar i Kenya, Zimbabwe, Uganda, Tanzania och Zambia. I Holland sker ca 60 procent av odlingen inom MPS-programmet. Man visar genom bokstavsbezeichnung hur miljövänlig produktionen är på några punkter; gödselbrukning, bekämpningsmedelsanvändning, energi och avfall. A är bäst klass, B är mellannivå och C är sämst. Odlare kan söka om stöd inom

MPS för att komma från C till B-nivå. Miljörevisorer gör kontroller på plats ett par gånger om året (*"Holländskt MPS"*, Blomsterhandeln, nr 12, 1997).

Enligt blomsterkampanjen, är miljörelsen kritisk till nivå A, som de anser ställer för låga krav på framför allt bekämpningsmedelsanvändningen. Kombinerat med strängare krav kan odlaren få det officiella holländska miljömärket, Milieukeur. Dessa blommor ska lanseras i Holland under våren 1998. MPS har inlett förhandlingar med Blomsterkampanjen om att ta in sociala kriterier i systemet.

Det finns en del ekologiskt odlade blommor i liten skala både i Holland, Tyskland och Schweiz. Även i Sverige finns en del ekologisk odling av framför allt tulpaner. Men eftersom mycket av vår import sker genom Holland, så kan vi relativt enkelt få MPS-klassade blommor även i svenska blomsterbutiker. Interflora har lovat att under 1998 miljödeklarera alla sina blommor, troligen efter detta system.

Rättvisemärkning

Ett oberoende initiativ har tagits för rättvisemärkning av snittblommor av rättvisemärkningen i Schweiz, Max Havelaar Foundation. Deras förslag är fortfarande under utarbetande och det finns ingen klar tidpunkt om och när märket ska introduceras. Ett avgörande beslut om märkningen väntas i maj -98. Principerna i märkningen är att sociala villkor och miljöfrågor är helt avhängiga varandra, att kontroll måste ske hela vägen från produktion till försäljning och att märkningen bör gå längre än lokal lagstiftning. Förslaget skulle bland annat innebära en minskad användning av bekämpningsmedel och att ta bort de värsta ämnena.

FIAN har gjort undersökningar i Tyskland och Schweiz som visar att ca tre fjärdedelar av konsumenterna skulle vilja ha en rättvisemärkning av blommor.

Tyska initiativ

Den tyska importörorganisationen BGI har startat något som de kallar "Flower label" med 30 snittblomsodlare i Ecuador. De har tillsatt en oberoende kommission med akademiker och experter som ska inspektera att ett antal kriterier följs på plantagen. Kriterierna rör i första hand miljöförhållanden och de sociala kraven är lågt satta. Bland annat har man valt att inte kräva fackföreningsfrihet, utan endast rekommendera detta. Man tar upp barnarbete som inte är ett generellt problem i blomsterodlingarna, men säger inget om de omfattande kontraktsanställningarna.

Blomsterkampanjen stödjer inte BGIs flower label och flera kritiska experter har lämnat den oberoende kommissionen. Blomsterkampanjen menar också att kommissionen inte är oberoende då varken fackföreningar eller organisationer är representerade.

Andra sätt att gynna schysst produktion

Sedan 70-talet gäller Generalized System of Preferences (GSP) för utvecklingsländernas export till i-ländernas marknad. Systemet ger tullförmåner för varor från u-länder beroende på vilken kategori landet klassificeras till. Sverige tillämpar EUs gemensamma GSP-system. Det traditionella målet med GSP är att gynna export från u-länderna. I de senaste förordningarna för industrivaror och jordbruksvaror nämns att även skydd för arbetares rättigheter och miljöskydd kan användas som anledning till tullsänkningar.

EU kommissionen har lagt ett förslag om 20 - 30 procents tullättnader för socialt -

och miljömässigt hänsynsfull produktion, s k "Encouragement Regime". Kraven som skulle behöva uppnås är grundläggande rättigheter som:

- Förbud mot barnarbete
- Förbud mot tvångs- eller slavarbete
- Icke-diskriminering
- Rättighet att organisera sig i fackföreningar respekteras
- Rättighet att förhandla kollektivt respekteras
- Säker och hälsosam arbetsmiljö

U-länder som vill dra nytta av dessa tullförmåner måste tillämpa grundläggande ILO (FNs arbetsorganisation) konventioner (se ovan) samt ansöka skriftligt om detta. Enligt Utrikesdepartementet ska dessa nya regler införas f r o m 1 januari 1998. Det är UD i Sverige som har mer information om detta.

Sammanfattning

Det finns många lovande initiativ för att få blomsterhandeln att bli mer socialt och miljömässigt hållbar. Så länge en internationell social märkning saknas för snittblomsproduktion så är Blomsterkampanjens uppförandekod det viktigaste verktyget att påverka handeln. Koderna är antagna i mars -98 och företag kan nu anta koderna och börja utveckla oberoende kontroll tillsammans med fackföreningar och organisationer i Blomsterkampanjen.

För konsumenterna som vill påverka är det rätt tid att fråga efter miljö- och social märkning i butiken eller till inköpare. På kommande sidor får du flera uppslag hur du kan agera enskilt eller i grupp. Från Fair Trade Center kan ni få kampanjmaterial och vykort att dela ut. Studieförbundet hjälper till om ni vill starta studiecirkel.

Nedan följer ett antal fundera-på-frågor, ta-reda-på-frågor och påverkanstips. En mer detaljerad studieplan lägger ni upp själva i gruppen. En god hjälp kan vara att bjuda in föredragshållare utifrån, se adresslista för bra kontakter. Skriv ner bra idéer och tankar under diskussionerna.

studiehandledning.

I en studiecirkel kan en grupp gå vidare och lära sig mer om blomsterhandeln och dess sociala och miljömässiga effekter. Med hjälp av rapporten och handledningen kan ni lägga upp era träffar. Kontakta Studieförbundet om ni vill starta en studiecirkel. Adresser och mer lästips hittar ni längst bak.

Fundera på - diskussionsfrågor:

- Är det ekologiskt hållbart med snittblomshandel? Vad skulle en bojkott mot snittblommor leda till för arbetarna som är beroende av arbetstillfällena? Går det att ha snittblomshandel som är både ekologiskt och socialt hållbar?
- Vad tycker ni om de olika initiativen för bättre miljö- och sociala förhållanden? Vad krävs för att ni ska kunna tro på ett system för miljö eller social hänsyn?
- Tror ni att konsumenterna är beredda att ställa krav på miljö- och social hänsyn? Är de beredda att betala något mer för en garanterat schysst vara?
- Vilket led tror ni är viktigast att påverka: konsumenter, detaljister, grossister, importörer, blomsterodlare? Hur påverkar man varje grupp på bäst sätt?

Ta reda på

- Försök ta reda på hur stor energianvändning det skulle gå åt att lägga mer odling av snittblommor i Sverige. Fråga om siffror från blomsterodlare i Sverige. Miljöförbundet Jordens Vänner har ett projekt som kallas "rättvist miljöutrymme" som ni kanske kan få hjälp av. Jämför med energianvändningen vid långa flygtransporter. Andra kontakter för denna fråga kan vara Naturvårdsverket och Naturskyddsföreningen.
- Hur mycket vet de butiksanställda om blommorna de säljer? Gör en enkät och fråga i blomsterbutikerna där du bor.
- Ta reda på mer om märkningar av blommor. Hur går det med rättvisemärkning av blommor? Fråga hos Föreningen för Rättvisemärkning. Vilka blommor är KRAV-märkta? Fråga KRAV. Fråga också om de har planer på att även KRAV märka snittblommor från utvecklingsländer och om det i så fall kommer vara med sociala kriterier också?
- Försök ta reda på om det finns rester av bekämpningsmedel på snittblommorna i butiken. Fråga Kemikalieinspektionen. Gör eventuellt egna tester med hjälp av skola eller universitet.
- Fråga facken. Fråga Lantarbetarförbundet vad de gör för att förbättra villkoren för blomsterarbetare. Fråga Handelsanställdas förbund hur de försöker informera sina anställda om blomsterarbetarnas villkor och risken för bekämpningsmedels rester i blommorna.
- Hur är det med svenskt bistånd till snittblomsodlingar. Undersök om Sida ger något direkt eller indirekt stöd för snittblomsodling i utvecklingsländer. Undersök även det stöd som går via Världsbanken.

Påverkanstips

- Gör en aktion på Mors dag den 31 maj! På högtider som Mors dag, men även till skolavslutningen och studenten köper vi massa blommor och ger bort till varandra. Det är ett bra tillfälle att sprida information om miljöeffekterna och de sociala konsekvenserna för de anställda. Tänk dock på att inte vara för negativa, effekten blir då oftast att man har svårt att ta till sig någon information över huvudtaget. Grundinställningen bör vara att det går att förbättra situationen!

Några förslag på aktioner:

1. Samla ett gäng som står utanför en blomsterbutik eller på torget och delar ut vykort! Kortet uppmanar konsumenterna att fråga hur blommorna är odlade och ställer krav på inköpen (sådana vykort finns att få från Fair Trade Center!).

2. Gör något extra som leder till nyfikenhet och uppmärksamhet, t ex häng ut 24 diskhandskar på ett snöre där ni står. Handskarna symboliserar hur giftiga bekämpningsmedlen är i odlingen. Enligt Sven Erik Pettersson, Skyddsingenjör, Lantarbetarförbundet, behöver man byta handskar varje timme för att bekämpningsmedlen inte ska tas upp av huden! 24 handskar symboliserar hur många handskar som behövs för ett dygns arbete.

3. Tillverka en dunk med "låtsas-gift", skriv t ex Captan, Paraquat eller DDT (gifter som används i snittblomsodling, som är förbjudna i de flesta länder och tillhör de s k "dirty dussin", d v s de tolv giftigaste bekämpningsmedlen i världen, numera en lista på ca 30 medel). Rita en döds-kalle som varningsskylt. Ställ en vacker bukett rosor eller nejlikor i dunken. Ställ ut detta på en central plats så att folk kommer fram och tittar.

4. Gör en utställning på skärmar med information om miljö och sociala effekter av snittblomsodlingen. Uppmana folk att fråga när de handlar.

5. Ta med trädgårdsverktyg; kratta, hink, spade o s v som gör att folk kommer fram och tittar.

6. Ge bort små frön tillsammans med vykortet. Fröet symboliserar liv och gör att människor vill komma närmre och se vad som händer.

Om ni behöver bilder till utställningar ska ni höra av er till Fair Trade Center. Innan aktionen kanske ni behöver mer information, ta kontakt med Lantarbetarförbundet, Naturskyddsföreningen, Fair Trade Center m fl för att få svar på era frågor. Ni kan också läsa mer med hjälp av lästipsen som följer nedan. Ta kontakt med lokal media (tidningar, radio, TV) för större genomslag av er aktion.

- Påverka genom att fråga.

Ring till olika blomstergrossister och fråga om de ställer några etiska eller miljökrav i sina inköp. Påpeka att ni tycker det vore viktigt att veta som konsument. Fråga även i butikerna var blommorna kommer ifrån, vilka miljökrav som ställts och om de anställda på blomsterplantagen har arbetsvillkor som följer ILO-konventionerna och FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna.

- Påverka Floristutbildningarna.

Ta kontakt med Floristutbildningar och be att få komma och informera om sociala och miljöeffekter av snittblomsodling.

- Påverka politiker.

Agera på Mors dag och på skolavslutningen!

Från Fair Trade Center kan du få vykort att dela ut! Ring:

08 - 6434364

Tala med politiker som sitter i handelsutskottet, jordbruksutskottet och UD:s handelsavdelning. Fråga mer om EUs sociala krav på Colombia och Sveriges hållning i denna fråga. (Se ovan diskussion om GSP för mer information).

lästips.

The Flower Campaign, FIAN, Agenda Item 5.2.3

A general introduction to international floriculture, FNV, Ernst Goselink

Interfloras årsredovisning, sep-96-aug-97

"Rosor till de rikas behag", Margareta Romare, Göteborgsposten, 97-04-21

Blomsterhandeln, nr 12, 3 dec, 1997

"Den Colombianska blomsterindustrin", Blomsterkampanjen, Översättning av FIANS rapport, juli, 1996

"När blommor talar mot nyliberaler och giftspridare", Lantarbetaren, Dick Emanuelsson, s 8 - 10, 1996

"Las Flores - Un Callejon sin Salida?", Oktober 1992, RAAA, Lima, Peru

"Are mothers' day flowers stained with blood?", Pressmeddelande från IUF/IUL, Geneve, maj 1997

"Fair Trade - A viable alternative for flower producers in the south", Provisional Criteria for cut flowers, draft 1/ 1.2.1997, Max Havelaar

adresser.

Fair Trade Center

Malmgårdsv 14, 116 38 Stockholm

tel: 08 - 643 43 64

fax: 08 - 642 21 60

e-post: info@fairtradecenter.a.se

hemsida: www.fairtradecenter.a.se

Naturskyddsföreningen, Nord/syd avdelningen

ATT: Karin Gregow

Box 4625, 116 91 Stockholm

tel: 08 - 702 65 08

fax: 08 - 702 08 55

karin.gregow@snf.se

The Flowercampaign c/o FIAN

ATT: Frank Brassel

Overwegstr 31, 44625 Herne, Tyskland

tel: + 02323 - 49 00 99

fax: + 02323 - 49 00 18

e-post: fian@herne.netsurf.de

Studieförbundet i Lund

Box 195, 221 00 Lund

tel: 046 - 32 08 55

fax: 046 - 18 49 40

e-post: lundwall.ulf@swipnet.se

Interflora

ATT: Eva Kohlström

Box 808, 161 24 Bromma

tel: 08 - 634 44 00, fax: 08 - 26 96 06

e-post: interflora@interflora.se

Euro Florist

Torggatan 4, 211 40 Malmö

Tel: 040 - 10 12 90

Fax: 040 - 92 31 50

Stockholms Blomstertjänst AB

Partihandlarv 8, 120 44 Årsta

Tel: 08 - 91 04 70

Fax: 08 - 722 92 11

Blomster Grossisternas Riksförbund

ATT: Rolf Persson

Västerg 9, 241 31 Eslöv

Tel: 0413 - 158 50

Fax: 0413 - 606 66

FAIR TRADE CENTER

Malmgårdsv 14

116 38 Stockholm

tel: 08-643 43 64

fax: 08-642 21 60

e-post: info@fairtradecenter.a.se

hemsida: www.fairtradecenter.a.se